

**ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО БА САНХҮҮЖИЛТИЙН
ТОГТОЛЦОО: ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА**

(Харьцуулсан судалгаа)

И.Жаргалзаяабямба, Р.Нургүл

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ

**ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО БА САНХҮҮЖИЛТИЙН
ТОГТОЛЦОО: ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА**

1. БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС

1.1 ЖДҮ-ийг дэмжих талаар төрөөс явуулж буй бодлого, арга хэмжээ, салбарын ерөнхий мэдээлэл

1.2 ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо

1.3 Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

1.4 Салбарын статистик мэдээнүүд

2. БҮГД НАЙРАМДАХ КАЗАХСТАН УЛС

2.1 ЖДҮ-ийг дэмжих талаар төрөөс явуулж буй бодлого, арга хэмжээ, салбарын ерөнхий мэдээлэл

2.2 ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо

2.3 Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

2.4 Салбарын статистик мэдээнүүд

ХАВСРАЛТ

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Судалгааны зорилго

Судалгаанд гадаадын зарим орнуудын төрөөс ЖДҮ-ийг дэмжих талаар явуулж буй бодлого, салбарын ерөнхий мэдээлэл болон ЖДҮ-ийг дэмжих санхүүжилтийн эх үүсвэр, санхүүжилтийн тогтолцооны талаарх туршлагыг харьцуулан судалсан.

Судалгааны хамрах хүрээ

Судалгааны сэдвийн хүрээнд дараах асуудлуудыг авч үзлээ. Үүнд:

- ЖДҮ-ийг дэмжих талаар төрөөс явуулж буй бодлого, авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, салбарын ерөнхий мэдээлэл
- ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо;
- ЖДҮ-ийн салбарын статистик мэдээлэл;
- ЖДҮ-ийг дэмжих чиглэлээр цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

Судалгааны захиалгад дурдсаны дагуу Казахстан, Солонгос улсуудын туршлагыг дэлгэрүүлэн авч үзэхээс гадна жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын түвшинд авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, мэдээллийн тоймыг хамруулан авч үзэв.

Судалгааны арга зүй

Судалгаанд холбогдох хууль тогтоомж, баримт мэдээллийг харьцуулан судлах, нэгтгэн дүгнэх зэрэг арга зүйг ашиглав.

Түлхүүр үг: Жижиг, дунд үйлдвэрлэл, ЖДҮ, бизнес эрхлэлт

Keywords: Small and medium enterprises, SMEs, entrepreneurship

Судалгааны үр дүнгийн тойм

Улс орны эдийн засгийн тогтвортой өсөлт нь жижиг, дунд бизнесийн (ЖДҮ) хөгжлөөс шууд хамааралтай байдаг. ЖДҮ сайн хөгжсөн улс оронд дундаж давхарга, шинэ ажлын байр, "эрүүл" өрсөлдөөний орчин бүрэлдэн бий болж, энэ бүхний үр дүнд тухайн улсын иргэдийн амьжиргааны түвшинд сайн нөлөө үзүүлдэг байна.

ЖДҮ нь улс орны төдийгүй дэлхийн эдийн засагт чухал байр суурь эзэлж байна. Үүнийг олон улсын, бүс нутгийн болон үндэсний хэмжээнд хийсэн янз бүрийн судалгаа, шинжилгээ харуулдаг. Тухайлбал, НҮБ-ын 2020 оны тайланд тэмдэглэснээр, ЖДҮ эрхлэгчдийн ангилалд дэлхийн нийт аж ахуйн нэгжийн 90 орчим хувь багтдаг бөгөөд тэдгээрт хөдөлмөрийн чадвартай хүмүүсийн 70 орчим хувь ажилладаг. Түүнчлэн ЖДҮ нь дэлхийн ДНБ-ний 50 хувийг бүрдүүлдэг ажээ. Европын статистикийн газрын 2017 оны мэдээнд, Европын холбооны санхүүгийн бус салбар дахь аж ахуйн нэгжүүдийн 98.9%-ийг 49-өөс доош тооны ажиллагсадтай жижиг, 0.9%-ийг 50-249 ажиллагсадтай дунд аж ахуйн нэгж эзэлдэг бол нийт компаниудын дөнгөж 0.2% -ийг том компаниуд эзэлсэн гэжээ.¹

ЖДҮ-ийн санхүүжилт. Том корпорациуд, компаниудтай харьцуулахад жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд бизнесээ санхүүжүүлэх боломж нь хязгаарлагдмал, зардал өндөр байдаг. Энэ нь жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн бизнесээ тогтвортой явуулж, өргөжүүлэх боломжийг хязгаарлан том корпораци, компаниудтай өрсөлдөх чадваргүй болгодог.

¹ <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-SME.pdf>

Тиймээс төрөөс жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, бизнесээ тогтвортой эрхэлж, өргөжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх үүднээс санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх шаардлага бий болдог.

Жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхдээ дараах үндсэн арга хэрэгслийг ашиглана.

1. Жижиг, дунд аж ахуйн нэгжид зээл олгох

ЖДҮ-ийг дэмжих бодлогын хүрээнд олгох зээлийг 2 аргаар шийдвэрлэдэг.

а. Төсвөөс эсвэл олон улсын санхүүгийн байгууллагын хүрээнд хямд эх үүсвэр бүрдүүлж жижиг, дунд аж ахуйн нэгжид зориулсан бага хүүтэй зээл олгох;

б. Санхүүгийн байгууллагуудад хүүгийн зөрүүг төрөөс нөхөн олгох замаар жижиг, дунд аж ахуйн нэгжийг бага хүүтэй зээлээр хангах;

Жижиг, дунд аж ахуйн нэгжид олгох бодлогын зээлийг **банк**, эсвэл **банк бус санхүүгийн байгууллага**, эсвэл **бичил санхүүгийн байгууллагуудаар** дамжуулан олгодог.

2. Зээлийн батлан даалт гаргах.

Жижиг, дунд, эсвэл старт-ап аж ахуйн нэгжүүдийг эрсдэлтэй гэж үзэн уламжлалт санхүүгийн байгууллагууд зээл олгохоос цааргалах, эсвэл барьцаа хөрөнгө шаардах зэрэг хүндрэлүүд гардаг. **Зээлийн батлан даалтын сан** нь зээлийн эрсдэлийн баталгаа гаргаснаар жижиг, дунд аж ахуйн нэгжид олгох зээлийн хүрэлцээг нэмэгдүүлдэг.

3. ЖДҮ-д зориулсан лизинг үйлчилгээ

Жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүд үйл ажиллагаагаа явуулах, өргөжүүлэхэд шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийг худалдан авахад нь зориулан лизингийн санхүүжилт олгоно. Голчлон төрөөс тусгайлсан Лизингийн санхүүжилтийн компани байгуулан түүгээр дамжуулж жижиг, дунд аж ахуйн нэгжид олгох лизингийн үйлчилгээг хүргэдэг.

4. Хөрөнгө оруулалтын болон Венчур хөрөнгө оруулалтын сан

Шинээр үйл ажиллагаагаа эхлүүлэх, эсвэл үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэхэд нь зориулж жижиг, дунд аж ахуйн нэгж, старт-ап бизнесүүдэд зориулж эхлэлтийн капиталд хөрөнгө оруулалт оруулдаг. Аж ахуйн нэгжүүд өөрийн хувьцааний тодорхой хэсгийг Хөрөнгө оруулалт болон Венчур хөрөнгө оруулалтын санд өгч эхлэлтийн капитал буюу хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг босгодог.

Венчур хөрөнгө оруулалтын сан нь ихэвчлэн ирээдүйд IPO хийх зорилготой жижиг, дунд бизнест хөрөнгө оруулалт хийдэг. Технологийн старт-ап компаниуд венчур хөрөнгө оруулалтын сангаар санхүүжилтээ босгоно.

Төрийн эсвэл хувийн хөрөнгө оруулалт болон венчур хөрөнгө оруулалтын сан байж болно. Хөгжингүй орнуудад хувийн хөрөнгө оруулалт болон венчур хөрөнгө оруулалтын сан голлох үүрэгтэй байдаг бол хөгжиж буй болон буурай хөгжилтэй оронд төрийн хөрөнгө оруулалтын сан болон венчур сан голлох үүрэгтэй байна.

Цөөн тохиолдолд зорилтот аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа, борлуулалт, маркетинг болон ашиглалтын зардлыг хязгаарлагдмал хүрээнд төрөөс шууд санхүүжүүлэх бодлого хэрэгжүүлдэг.

Ковид-19 цар тахлын ЖДҮ-д үзүүлж буй нөлөө². Олон улсын валютын сангийн мэдэгдснээр ЖДҮ нь Ковид-19 цар тахлын эдийн засгийн харилцаанд үзүүлэх олон талт сөрөг нөлөөнд онцгой өртөмтгий байна. Нэг талаас, зах зээлийн нийлүүлэлт эрс буурсан. Өөрөөр хэлбэл, цар тахлаас шалтгаалж ажилтнууд өвчтэй, чөлөөтэй байх, эсвэл сургуулиудыг түр хааснаас болж хүүхдүүдээ харахаас өөр аргагүй байдал үүсэх, мөн компаниуд хорио цээрийн арга хэмжээ болон бусад хязгаарлалтаас болж үйлдвэрлэлийн хангамж зогсох, ажиллах хүч хомсдох, хөдөлгөөний хязгаарлалт зэрэг нөхцөл байдлын улмаас үйлдвэрлэлийн хэмжээ буурсан байна. Нөгөө талаас, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний эрэлт гэнэтийн огцом буурсан нь орлого буурахад хүргэж, хөрөнгө мөнгөний дутагдлаас болж жижиг, дунд бизнесүүд үйл ажиллагаагаа явуулахад бэрхшээл үүсч байна. Үүний гол шалтгаан цар тахлын халдварын айдас, ажлаас халагдах, эсвэл цалин багасах зэргээс үүдэн хүмүүсийн хувийн орлого хязгаарлагдаж хэрэглээний түвшин өөрчлөгдөж байгаатай холбоотой. Энэхүү нөхцөл байдлын үр нөлөө нь ЖДҮ эрхлэгчдэд илүү хүнд тусч байна.

Улс орнуудын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ нь компаниудад Ковид-19 цар тахал болон түүнтэй тэмцэх хариу арга хэмжээний улмаас үүссэн хүндрэл бэрхшээлийг даван туулахад туслах зорилготой юм. Энэ хүрээнд дараах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлсэн.

- Ажлын цагийг богиносгох, ажилтнуудыг ажлаас түр чөлөөлөх, өвдсөн тохиолдолд чөлөө авахад цалингийн зардалд татаас олгох;
- Татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэл, өр, түрээсийн төлбөрийг хойшлуулах;
- Арилжааны банкуудын ЖДҮ-д зээл олгох чадварыг нэмэгдүүлэх зээлийн баталгааг нэвтрүүлэх, өргөжүүлэх, хялбаршуулах;
- Төрийн байгууллагуудаар дамжуулан ЖДҮ эрхлэгчдэд шууд зээл олгох;
- Орлогын бууралтыг нөхөх зорилгоор ЖДҮ болон бусад компаниудад буцалтгүй тусламж, татаас олгох;
- Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд ажлын болон технологийн (дигитал) шинэ хэв маягт дасан зохицох, хязгаарлалтын арга хэмжээг үл харгалзан үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх шинэ зах зээл, борлуулалтын суваг олоход туслах бүтцийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;
- Хямрал ЖДҮ-д хэрхэн нөлөөлж байгааг хянах, ЖДҮ-тэй холбоотой бодлогын менежментийг сайжруулах тусгай схемийг нэвтрүүлэх.

Түүнчлэн зарим орны Засгийн газрын ЖДҮ-д үзүүлэх дэмжлэг нь борлуулалтын шинэ болон альтернатив зах зээлийг олох, экспортыг дэмжих, дигиталчлалыг дэмжих, зайнаас ажиллах горимд шилжих, технологийн шинэчлэлийг нэвтрүүлэх, мэргэжлийн сургалт, даван сургахад чиглэсэн байна.

Судалгаанд авагдсан орнуудын туршлагыг тоймлон авч үзье.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)

Дэлхий даяар Ковид-19 цар тахлын халдвар тархсанаар БНСУ-ын эдийн засаг урьд өмнө байгаагүй хямралтай тулгарсан. Санхүүгийн болон мөнгөний бодлогыг ашиглан хямралыг даван туулахын тулд Засгийн газар нөөцийн сан, төсвийг нэмэлтээр тодотгож, нийгэм, эдийн засаг, иргэд, аж ахуйн нэгжүүдээ дэмжих хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлсэн.

² <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-SME.pdf>

Ковид-19 цар тахлын халдварын эсрэг БНСУ-ын 2020 онд авч хэрэгжүүлж буй бодлого нь санхүүгийн дэмжлэгийг 4 багц хэлбэрээр гаргаж, төсвийг нэмэлтээр тодотгож батлуулсан байна. Солонгосын Төв банк банкны хүүгээ 0.25%-иар бууруулсан байна. Засгийн газар гадаад валютын ханшийг тогворжуулах зорилгоор гадаад валютын своп хэлцэлд гарын үсэг зурж, гадаад валютын фьючерсийн арилжааны хязгаарыг нэмэгдүүлж, хямралд өртсөн иргэдэд үзүүлэх тусламжийг хэрэгжүүлжээ³.

Солонгос Улс ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтцийн хувьд ЖДҮ хариуцсан яам болон агентлагтай байна. ЖДҮ, Гарааны бизнесийн яам нь жижиг, дунд үйлдвэр, бичил бизнес эрхлэгчдийн өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, инновацийг дэмжихэд чиглэсэн байна. Яам нь тодорхой чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор харьяа 9 байгууллагыг удирдан чиглүүлдэг. ЖДҮ-ийн тогтвортой өсөлт, хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Агентлаг байгуулагдсан байна. Яам нь ЖДҮ-ийн бичил, жижиг бизнес эрхлэгчид тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд санхүүжилтийн шалгуур, бодлогын зээлжих чадвар, төвлөрсөн бодлого, үр дүн, үнэлэх, хяналт тавих, бүс нутгийн хамтын ажиллагааг хангах, дотоод дахь бизнесийн эргэлтийг хурдасгах, дэд бүцийг дэмжих зэрэг олон хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлдэг байна. Зээлийн бодлогод онцгой анхаарч, ЖДҮ-ийг дэмжих бодлого, хөнгөлөлттэй зээлийг олгох, санхүүжилт олгох, аж үйлдвэрийг тогтворжуулахад чиглэсэн дэмжлэгүүдийг хэрэгжүүлдэг.

2020 онд төрөөс коронавирусын халдварын дэгдэлтийг зогсоохын тулд хатуу хязгаарлалтын арга хэмжээг авахаас гадна төсвийн тодотголыг 4 удаа баталснаар өрх гэр, аж ахуйн нэгж, бизнес эрхлэгчдэд туслах, санхүүгийн дэмжлэгийг 4 багцаар нийт 277 их наяд вон (ДНБ-ний 14.4%)-ы хөрөнгийг зарцуулсан байна. Эхний багцад 4 их наяд вонын өртөгтэй яаралтай тусламжийн арга хэмжээнүүд, хоёр дахь багцад хямралд өртсөн өрх гэр, аж ахуйн нэгжид 20 их наяд вон, гурав дахь багцад бизнесийн ачааллыг хөнгөвчлөх, зээлээс чөлөөлөх 50 их наяд вон, дөрөв дэх багцад санхүүгийн зах зээлийг тогтворжуулах 100 их наяд вон, бизнес эрхлэгчдийг санхүүжүүлэх 58.3 их наяд вон, орлого багатай өрх гэр бүлд 9.1 их наяд вон, аж үйлдвэрийг тогтворжуулахад 40 их наяд вон, ЖДҮ цалин, ажилгүй иргэдэд мөнгөн тусламжийг 10.1 их наяд вонын дэмжлэгүүдийг төсвийн тодотголоор батлуулж олгосон байна. Үүнээс үзэхэд, Солонгос улс нь цар тахлын халдварын үед өрх гэр, аж ахуйн нэгж, ЖДҮ эрхлэгчдэд үзүүлж буй дэмжлэгээрээ бусдад туршлага болохуйц орны жишээ юм.

Бүгд Найрамдах Казахстан Улс (БНКаУ)

Бизнес эрхлэлтийг дэмжих, түүнд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор 2010 оноос "Бизнесийн замын зураглал-2020" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн. Энэ нь бизнес эрхлэгчдийг дэмжих гол хөтөлбөр юм. Хөтөлбөрийг Үндэсний эдийн засгийн яам хариуцан хэрэгжүүлсэн бөгөөд 2010 оноос хойш 13 мянган төсөлд татаас олгож, 5 мянган төсөлд баталгаа гаргасан. Түүнчлэн 2010-2017 онуудад 900 тэрбум тенгений татвар төлсөн. Мөн хугацаанд 89.1 мянган ажлын байр бий болгож, 13.4 тэрбум тенгетэй тэнцэх хэмжээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн байна. ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015 онд 24.9% байсан бол 2019 онд 31.7% болж өссөн байна.

2019 онд хөтөлбөрт санхүүгийн дэмжлэгийг сайжруулахад чиглэсэн өөрчлөлтүүдийг

³ <https://ecck.or.kr/wp-content/uploads/2020/03/Tackling-COVID-19-Health-Quarantine-and-Economic-Measures-of-South-Korea.pdf>

оруулсан бөгөөд 2025 он хүртэл сунгах шийдвэр гаргаж доорх үр дүнд хүрэхээр төлөвлөсөн.

- ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувийг хамгийн багадаа 33.8% -д хүргэх;
- Хөтөлбөрт хамрагдагсдын татварын орлогыг 2017 оны түвшнээс 2 дахин өсгөх;
- Хөтөлбөрт оролцогчид шинээр 30 мянган ажлын байр бий болгох;
- ДНБ-ний бүтцэд боловсруулах үйлдвэрлэлийн эзлэх хувийг хамгийн багадаа 13.4% -д хүргэх;
- Эдийн засагт дунд бизнес эрхлэгчдийн эзлэх хувийг хамгийн багадаа 13.7% -д хүргэх;

Мөн ажлын байр, бизнес эрхлэлтийг дэмжих "Хөдөлмөр", "Бүс нутгуудыг хөгжүүлэх-III", эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийн төслүүдэд зээл олгох "Энгийн зүйлийн эдийн засаг" зэрэг хөтөлбөрүүд хэрэгжиж байна.

Казахстанд бизнес эрхлэх нөхцөл байдал тогтмол сайжирч, бизнес эрхлэгчдийг дэмжих төрийн янз бүрийн механизмууд бий болж байгаа боловч ЖДҮ-ийг хөгжүүлэх боломж бүрэн хангагдаж чадаагүй байна. Төрөөс бизнесийн үйл ажиллагааг дижитал хэлбэрт оруулах, түүнд бизнес эрхлэгчдийг татан оролцуулах, ингэснээр бизнесийн үйл ажиллагааг оновчтой болгон, үйлдвэрлэл, борлуулалтын зардлыг бууруулж, ЖДҮ эрхлэгчдийг дэлхийн зах зээлийн сүлжээнд нэвтрэх боломжийг олгоход анхаарал хандуулж байна.

ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо. Бизнес эрхлэлтийн асуудлыг Үндэсний эдийн засгийн яамны Бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх газар хариуцан ажиллаж байна. Мөн ЖДҮ-ийг дэмжих чиглэлээр "Атамекен" үндэсний бизнес эрхлэгчдийн танхим, "Даму" бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан зэрэг байгууллагууд ажиллаж байна.

ЖДҮ эрхлэгчдэд хөнгөлөлттэй зээл олгох зорилгоор төрөөс арилжааны банкуудад хөрөнгө байршуулж банкууд эргэлтийн журмаар олгох бөгөөд төрөөс жил бүр шинээр хөрөнгө хуваарилдаг.

ЖДҮ-д санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн гол оператор нь "Даму" бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан юм. Сан нь өөрийн хөрөнгөөр болон орон нутгийн эрх бүхий байгууллагууд, олон улсын санхүүгийн байгууллагуудаас хөрөнгө босгох замаар санхүүжих хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлдэг. Бүс нутгийн хөтөлбөрийн хүрээнд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбаруудад 8.5% хүртэл хүүтэй зээл олгоно. Олон улсын хөтөлбөрийн хүрээнд зээлийг зах зээлийн нөхцөлөөр, салбарын хязгаарлалтгүйгээр олгодог.

Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ⁴. Ковид-19 цар тахлын улмаас тус улсад онцгой нөхцөлийн дэглэм баримтлах болсон. Иймд төрөөс цар тахал болон түүний эсрэг хариу арга хэмжээний улмаас хүнд нөхцөлд орсон ЖДҮ-ийг дэмжих арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлсэн.

- 2020 оны 3-р сард 3 сарын хугацаанд бүх төрлийн татвар болон бусад заавал төлөх төлбөрийг 3 сарын хугацаатай хойшлуулах, 2020 оны 3-р сарын 20-ны өдрөөс үл хөдлөх хөрөнгийн түрээсийн төлбөрийг 3 сараар зогсоосон.
- ЖДҮ эрхлэгчдэд 600 тэрбум тенгетэй тэнцэх хэмжээний 8 хувийн хүүтэй, 1 жилийн хугацаатай хөнгөлөлттэй зээл олгосон.

⁴ <https://strategy2050.kz/ru/news/kak-malyy-i-sredniy-biznes-vliyaet-na-konkurentosposobnost-kazakhstana/>

- "Энгийн зүйлсийн эдийн засаг" төрийн хөтөлбөрийн хүрээнд 1 их наяд (ДНБ-ний 1½ хувь) төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээл олгосон.
- "Бизнесийн замын зураглал" хөтөлбөрийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд 1.8 их наяд төгрөгийг хуваарилсан.
- Банк болон бусад зээлдүүлэгчдийн зээлийн эргэн төлөлтийг хойшлуулах, шаардлага хангасан зээлдэгчид Ковид-19 цар тахлаас өмнөх үеийн зээлийн ангиллыг царцаах зэргээр дэмжлэг үзүүлсэн.
- 2020 оны 7-р сарын эхээр дахин хорио цээрийн дэглэм тогтоосны дараа хорио цээрийн улмаас ЖДҮ-ийн хөнгөлөлттэй зээлийн хүүг (6 хувь) бууруулж, эмзэг бүлгийн иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд татварын хөнгөлөлт үзүүлэх хугацааг сунгасан.

"Бизнесийн замын зураглал", ЖДҮ эрхлэгчдэд зориулсан эргэлтийн хөрөнгийг дэмжих зэрэг арга хэмжээг 2021 онд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна.

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО БА САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦОО: ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА

1. БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС

1.1 ЖДҮ-ийг дэмжих талаар төрөөс явуулж буй бодлого, арга хэмжээ, салбарын ерөнхий мэдээлэл

БНСУ-ын ЖДҮ, Гарааны Бизнесийн Яам (ЖДҮГБЯ) нь жижиг, дунд үйлдвэр, бичил бизнес эрхлэгчдийн өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, инновацийг дэмжихэд чиглэсэн төрийн байгууллага юм. Дараах гурван чиглэлээр Засгийн газрын бодлогыг хэрэгжүүлдэг. Үүнд:

- Аж ахуйн нэгжүүдийн бизнесийн өсөлтийг дэмжихэд чиглэсэн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- Шинээр үүсгэн байгуулж буй бизнес эрхлэгчдэд шинэ санааг хөгжүүлж, хөрөнгө оруулалт хийх, хөнгөлөлттэй зээл олгох, санхүүжилт олгодог.
- Бичил аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх зорилгоор бизнесээ амжилттай эхлүүлэх, үйл ажиллагааг амжилттай явуулах боломжийг олгох бодлогын аргуудыг хэрэгжүүлдэг.⁵

Яам нь ЖДҮ эрхлэгчдийн үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэхэд учирч болох нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэн хууль тогтоомж дүрэм журам, бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлдэг байна. ЖДҮ-ийн омбудсмен, аж үйлдвэртэй холбоотой асуудлуудыг тодорхойлж, бичил, жижиг бизнес эрхлэгчид тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд санхүүжилтийн шалгуур, бодлогын зээлжих чадвар, төвлөрсөн бодлого, үр дүн, үнэлэх, хяналт тавих, бүс нутгийн хамтын ажиллагааг хангах, дотоод дахь бизнесийн эргэлтийг хурдасгах, дэд бүтцийг дэмжих зэрэг олон хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлдэг байна.

Мөн үр дүнд чиглэсэн зээлийн бодлогод онцгой анхаардаг. Яам нь урт хугацаатай зээлээр барилга байгууламж барих компаний бизнесийн чадавхаас үл шалтгаалан, ЖДҮ эрхлэгчдэд зээлийг олгодог. Мөн ЖДҮ-ийн ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, зээл олгох, зээлийн хүүг бууруулах, зээлийн баталгаа зэрэг хөнгөлөлт үзүүлэхээр төлөвлөж байна. Энэ нь нэг компанид олгох зээлийн хэмжээг хязгаарлаж, зээлийн хөтөлбөрүүдийн үр ашгийг аль болох

⁵ <https://www.mss.go.kr/site/eng/01/20101000000002019110619.jsp>

олон компаниудад хүртээх боломжийг олгодог.

ЖДҮГБЯ нь ЖДҮ эрхлэгчдийн бизнесийг дахин эхлүүлэхэд хоёр дахь боломжийг олгох, зардлыг бууруулах, ялгаварлан гадуурхахаас урьдчилан сэргийлэх, тогтолцоонд шинэчлэл хийсэн бодлого хэрэгжүүлдэг. Үүнд:

1. ЖДҮ-ийн нөхцөл байдлыг сайтар судалж, дахин эхлүүлэх, сэргэн босох, үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.
2. ЖДҮ эрхлэгчид гарч болзошгүй алдаанаас урьдчилан сэргийлж бодлого боловсруулж, зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж, зээл олгоно.
3. ЖДҮ эрхлэгчид дахин бизнес эхлүүлэх зорилгоор зээл олгох орчинг бүрдүүлж өгнө.

Тус яам нь:

- Хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх;
- Бизнесийн орчин (зах зээл, борлуулалтыг өргөжүүлэх);
- Гарааны бизнес (Startups);
- Венчур бизнес (Venture);
- Технологийн шинэчлэл;
- Хүний нөөц;
- Бичил бизнес;
- Уламжлалт зах зээл;
- Хамтын хөгжил дэвшил;
- Орон нутгийн бизнес;
- Экспорт гэсэн 11 чиглэлд ЖДҮ-ийг дэмжих бодлого, хөнгөлөлттэй зээлийг хэрэгжүүлдэг.⁶

ЖДҮ эрхлэгчдэд зориулсан хууль тогтоомж, бодлогуудаас гадна Солонгосын эдийн засгийг сайжруулах зорилгоор инновацийн бодлогыг дэмжихэд чиглэгддэг.

1.2 ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо

Солонгос Улсын хувьд ЖДҮ хариуцсан яам, агентлагтай байна. Үүнд:

- Жижиг Дунд Үйлдвэр, Гарааны Бизнесийн Яам (Ministry of SMEs and Startups Agency-MSS)
- ЖДҮ Гарааны Бизнесийн Агентлаг (Korea SMEs and Startups Agency- KOSME) байна.

ЖДҮГБ-ийн Яам (MSS). БНСУ-ын Засгийн газраас 2017 оны 7 дугаар сарын 26-ны өдөр хуучнаар Жижиг Дунд Бизнесийн Удирдах Газрыг, Жижиг Дунд Үйлдвэр, Гарааны Бизнесийн Яам (Ministry of SMEs and Startups Agency-MSS) болгон шинэчлэн байгуулсан байна.

БНСУ-ын ЖДҮГБЯ (MSS) нь тодорхой чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор дараах 9 харьяа байгууллагыг удирдан чиглүүлдэг байна. Үүнд:

1. Солонгосын Зээлийн Батлан Даалтын Сангийн Холбоо;
2. Жижиг, Дунд Бизнесийн Корпораци (SBC);
3. Солонгосын Технологи, Мэдээллийн Хөгжлийн Агентлаг (TIPA);

⁶ЗГ хэрэгжүүлэгч агентлаг ЖДҮГ <https://smefund.gov.mn/news/9/single/436>

4. Жижиг Бизнесийн Дистрибьюшн Төв (SBDC);
5. Жижиг Үйлдвэр, Маркетингийн Үйлчилгээ (SEMAS);
6. БНСУ-ын Гарааны Бизнес ба Бизнес Эрхлэлтийг Хөгжүүлэх Институт (KISED);
7. БНСУ-ын Венчур Хөрөнгө Оруулалтын Корпораци (KVIC);
8. БНСУ-ын Жижиг Бизнесийн Институт (KOSBI);
9. Солонгосын Технологийн Санхүүжилтийн Корпораци (KIBO) болно⁷.

Зураг 1. БНСУ-ийн ЖДҮ-ийн санхүүжилт.

БНСУ-ын ЖДҮ-ийн санхүүжилт

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжлийн байгууллага (ЭЗХАХБ)-аас 2020 онд гаргасан “Дэлхийн санхүүгийн хямралаас хойш үеийн ЖДҮ-ийн санхүүгийн бодлогууд, хөгжил, хандлагууд” тайланд сүүлийн жилүүдэд БНСУ-ын Засгийн газар технологи инновацийн чадавхыг ашиглах, шинэ төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авч байгаа нь ЖДҮ эрхлэгчид санхүүжилтэд хамрагдах өөрчлөлт хийсэн гэж тэмдэглэсэн байна.

БНСУ-ын Засгийн газраас сүүлийн жилүүдэд мэдлэгт суурилсан, ЖДҮ эрхлэгчдэд олон удаагийн дэмжлэг тусламж үзүүлсэн. БНСУ-ын Хөгжлийн банк IP эрх худалдан авах, худалдах, барьцаалах зорилгоор зээл олгохдоо “Техно банк”-аар хэрэгжүүлдэг⁸.

Солонгосын Зээлийн Батлан даалтын Сан нь зээл олгох, үнэт цаас, тодорхойлох зорилгоор IP үнэлгээний 95%-ийн андеррайтерийн үйлчилгээ үзүүлдэг байна. Солонгосын Оюуны өмчийн газар (KIPO) нь Солонгосын зохион бүтээлийг дэмжих нийгэмлэг (KIPA)-ээр үнэлгээ хийлгэх ба санхүүжүүлдэг байна.

*ЖДҮ ба Гарааны Бизнесийн Агентлаг (KOSME)*⁹. Korea SMEs & Startups Agency (KOSME) нь ЖДҮ эрхлэгчдэд зориулсан санхүүгийн болон санхүүгийн бус хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлдэг. Агентлаг нь ЖДҮ эрхлэгчдэд үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх, шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, бизнесийн бүтцийг шинэчлэн өөрчлөх зэрэгт санхүүжилт олгодог.

Жижиг Бизнесийн Институт (KOSBI). Жижиг Бизнесийн Институт (KOSBI) нь ЖДҮ-тэй холбоотой асуудлаар үндэсний хэмжээнд судалгаа хийх, ЖДҮ-ийн бодлогыг тодорхойлох,

⁷ Ministry of SMEs and Startups <https://www.mss.go.kr/site/eng/01/20104000000002019110651.jsp>

⁸ <https://www.oecd.org/industry/smes/Trends-SME-Finance-Policy-July-2020.pdf>

⁹ <https://www.mss.go.kr/site/eng/01/20104000000002019110651.jsp>

өсөлтийг хурдасгах, дэлхийд өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор байгуулагдсан судалгааны хүрээлэн юм.

Гарааны Бизнес ба Бизнес Эрхлэлтийг Хөгжүүлэх Институт (KISED). Гарааны бизнес сургалтыг зохион байгуулах, бизнес эрхлэгчдийг хөгжүүлэх, статистик, судалгаа, бодлого боловсруулах, хүний нөөцийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

Жижиг Үйлдвэр, Маркетингийн Үйлчилгээ (SEMAS). Жижиг үйлдвэр, маркетингийн үйлчилгээ SEMAS нь бичил үйлдвэр болон уламжлалт зах зээлийг дэмжих зорилгоор хоёр их наяд вонын бичил аж ахуйн нэгжүүдийн зах зээлийг дэмжих сан юм. 6 бүсийн төв, 60 төв ажиллуулдаг. Бичил аж ахуйн нэгжүүдийн тогтвортой бизнесийн орчныг хангахын тулд бичил бизнес эрхлэгчдэд зориулсан сургалт, зөвлөгөө өгдөг.

Технологи, Мэдээллийн Хөгжлийн Агентлаг (TIPA). БНСУ-ын ЖДҮ-ийн Технологи, Мэдээллийн Хөгжлийн Агентлаг (TIPA) нь ЖДҮ-ийн технологийн шинэчлэлийн үндэс суурийг тавих үүрэг хүлээсэн, бодлогын талаар судалгаа хийх, урт хугацааны төлөвлөгөө боловсруулах, инновацийн төслүүдийн эрэлт хэрэгцээг үнэлэх, холбогдох судалгаа, шинжилгээ хийх, мэдээллийн технологийг түгээх, үнэлэх чиг үүрэгтэй.

Korea Venture Investment Corporation (KVIC). Венчур Хөрөнгө оруулалтын Корпораци (KVIC) нь сангийн менежментийн венчур, капиталын зах зээлд тогтвортой хөрөнгийн эх үүсвэр гаргаж, ЖДҮ ба венчур компаниудын өсөлтийг хурдасгадаг.

Технологийн Санхүүжилтийн Корпораци (KIBO). ЖДҮ эрхлэгчдэд технологийн санхүүжилтийг хөнгөвчлөх, үндэсний эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих зорилготой. KIBO нь барьцаалах хөрөнгийн хязгаарлалттай, өрсөлдөх чадвартай ЖДҮ эрхлэгчдэд зээлийн батлан даалтын үйлчилгээ үзүүлдэг.

Жижиг Бизнесийн Дистрибьюшн Төв (SBDC). ЖДҮ эрхлэгчдийн гаргасан төсөл, маркетингийн туслалцаа, онлайнаар дамжуулан бизнесийн зах зээлд нэвтрэх сувгийг олоход нь дэмжлэг үзүүлдэг байна.

1.3 Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

БНСУ-ын Төрөөс коронавирусийн халдварын дэгдэлтийг зогсоохын тулд хатуу хязгаарлалтын арга хэмжээг авахаас гадна 2020 онд төсвийн тодотголыг 4 удаа баталснаар өрх гэр, аж ахуйн нэгж, бизнес эрхлэгчдэд туслах, санхүүгийн дэмжлэгийг (4 багцаар) нийт 277 их наяд вон (ДНБ-ний 14.4%)-ыг (1\$=1,160.9100 вонтой тэнцэх) хөрөнгө зарцуулсан гэж Сангийн яам дурджээ¹⁰. Ковид-19 цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан 2020 онд Санхүүгийн дэмжлэгийг 4 багц болгон хэрэгжүүлсэн байна. Үүнд:

Санхүүгийн дэмжлэгийн эхний багц: (2020 оны 2-р сар): 4 их наяд вонын өртөгтэй яаралтай тусламжийн арга хэмжээ (дотоод болон орон нутгийн татварын бодлогын дэмжлэг; эрүүл мэнд болон эмнэлгийн хэрэгслийн нийлүүлэлтийг дэмжих; түүхий эд туслах материалыг хурдасгах; тархалтад нэрвэгдсэн ЖДҮ эрхлэгчдэд тусламжийн сан, бичил бизнес эрхлэгчдэд зориулсан зээлийн дэмжлэг);

Санхүүгийн дэмжлэгийн хоёр дахь багц: (2-р сарын 28): Өрх гэр бүл тархалтад нэрвэгдсэн үйлдвэрүүдэд 20 их наяд вон (аялал жуулчлал, экспорт) 2020 оны 1-р төсвийн тодотгол (2020 оны 3-р сарын 17): 11.7 их наяд вон (10 тэрбум ам.доллар, ДНБ-ний 0.6%); Шинэ

¹⁰ [South Korea's parliament approves fourth extra budget of 7.8 trillion won | Reuters](#)

зарлагад 10.9 их наяд, орлогод залруулга хийхэд 0.8 их наяд вон - Шинэ зардалд өвчнийг хяналтанд авах, тархвараас урьдчилан сэргийлэх (1 их наяд вон), жижиг бизнес эрхлэгчдэд олгох зээл (4.1 их наяд вон), хэрэглээний купон, өдөр өнжүүлэхэд хамрагдах эрхийн бичиг зэрэг нийгмийн халамж (3.5 их наяд вон) орон нутгийн эдийн засаг (1.2 их наяд вон) зэрэг санхүүгийн дэмжлэгүүд хамруулжээ.

Санхүүгийн дэмжлэгийн гурав дахь багц: (2020 оны 3-р сарын 19): аж ахуйн нэгж, өрх гэр бүлд туслах санхүүгийн дэмжлэгийн багц; бизнес эрхлэгч, зээлдэгчдийн ачааллыг хөнгөвчлөх, зээлээс чөлөөлөх, хямралаас гаргахад (50 их наяд вон) багтаажээ.

Санхүүгийн дэмжлэгийн дөрөв дэх багц: (2020 оны 3-р сарын 24) : бизнес эрхлэгчдийг дэмжих, зах зээлийн тогтвортой байдал, санхүүгийн зах зээлийг тогтворжуулах 100 их наяд вон (80 тэрбум ам.доллар) зэрэг арга хэмжээнд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх:

- Бизнес эрхлэгчдийг санхүүжүүлэх (58.3 их наяд вон) - яаралтай тусламжийн зээл, баталгаа, ЖДҮ ба аж үйлдвэрийн конгломератад үзүүлэх тэтгэмжийг өргөжүүлэх;
- Корпорацийн бондын зах зээл болон богино хугацааны мөнгөний зах зээлийг тогтворжуулах; бондыг тогтворжуулах сан (20 их наяд вон); компанийн бонд гаргахад нэмэлт санхүүжилт (4.1 их наяд вон); богино хугацааны мөнгөний зах зээлийг тогтворжуулах зорилгоор хөрвөх чадварыг хангах;
- Хөрөнгийн зах зээлийг тогтворжуулах арга хэмжээг шийдвэрлэх; - Хөрөнгийн зах зээлийн капиталжуулах санг байгуулах (10.7 их наяд вон); эрэлтийг нэмэгдүүлэх татварын дэмжлэг;

Яаралтай тусламж, дэмжлэг: (2020 оны 3-р сарын 30): орлогын түвшин доогуур 70 хувьд багтсан өрх гэр бүлд яаралтай тусламж дэмжлэг, хоёр дахь төсвийн гүйцэтгэлийн дараа батлагдсан гэр бүлийг (9.1 их наяд вон) үндэслэн гэрчилгээ олгох.

Аж үйлдвэр тогтворжуулах сан: (2020 оны 4-р сарын 22): Засгийн газар 7 гол салбар болох агаарын тээврийн, усан онгоц болон усан онгоцны үйлдвэр, автомашин, машин механизм, цахилгаан эрчим хүч, харилцаа холбооны салбарт 40 их наяд вонын нэмэлт дэмжлэг үзүүлсэн.

Цалингийн санхүүжилт: (2020 оны 4-р сарын 22): Жижиг бизнес эрхлэгчид, аж ахуйн нэгжүүдэд цалин олгох, ажилгүйчүүдэд зориулсан дэмжлэг үзүүлэх; бэлэн мөнгөөр хомсдолтой компаниудад хөрвөх чадварт зэрэг нийт 10.1 их наяд вонын дэмжлэг, санхүүжилт олгосон байна.

2020 оны 2 дахь төсвийн тодотгол: (2020 оны 4-р сарын 30): Үндэсний Ассамблейгаас 12.2 их наяд вонын төсвийн нэмэлт санхүүжилтийг батлав (7.6 их наяд вон байсныг шинэчилсэн) Үүнд: өрх гэр бүлд 1 сая вон хүртэлх тусламж дэмжлэгийн хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, хэрэглээг дэмжих зорилгоор купон болон бэлэн мөнгө хэлбэрээр олгосон тусламжуудыг хамруулжээ.

2020 оны 3 дахь төсвийн тодотгол: (2020 оны 7-р сарын 3) нийт 35.1 их наяд вон (ДНБ-ний 1.8%)-аар батлуулсан: тодотголд (11.4 их наяд вон); компаниудад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд 23.7 их наяд вонын нэмэлт зардал; хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн аюулгүй байдлыг өргөжүүлэх; өвчний хяналтанд авах; дижитал болон ногоон салбарт зарцуулах хөрөнгүүдийг багтаажээ.

2020 оны 7 дугаар сарын 14: Солонгосын шинэ хэлэлцээр: Үндсэн 3 бүрэлдэхүүн хэсэг болох дижитал эдийн засаг, ногоон технологи, нийгмийн аюулгүй байдлын сүлжээнд 2020

оны төсвийн тодотголоор 6.3 их наяд вон санхүүжилт олгожээ. 2022 онд 67.7 их наяд вонын хөрөнгө оруулалт; 2025 онд 160 их наяд вонын хөрөнгө оруулалт, 1.9 сая ажлын байр бий болгохоор төлөвлөсөн байна.

2020 оны 9 дүгээр сарын 22: Үндэсний Ассамблей 4 дэх төсвийн тодотголыг баталжээ. Жижиг бизнес болон ЖДҮ-ийг дэмжихэд 7.8 их наяд вонын нэмэлт санхүүжилт олгох (3.9 их наяд төсөв); ажил эрхлэлт (1.5 их наяд); бага орлоготой өрх гэр бүлд (0.4 их наяд); өдөр өнжүүлэх болон бусад (2 их наяд) төсөвлөсөн байна.

2021 оны 3 дугаар сарын 2: Жижиг бизнес эрхлэгчид, ажилтнуудыг хөнгөвчлөх, ажил эрхлэлтийг дэмжих, вакциныг нэвтрүүлэх, бага орлоготой өрхүүдэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд 15 их наяд вонын (ДНБ-ний 0.8%) нэмэлт төсөв төлөвлөжээ.

Санхүү: 2-р сарын 27: Солонгосын банк ЖДҮ эрхлэгчид болон жижиг худалдаачдыг дэмжих зорилгоор Банкны Зээл Олгоход Зуучлах Байгууллага (Bank Intermediated Lending Support Facility) мөнгөний дээд хязгаарыг 5-30 их наяд воноор тогтоожээ. (Цаашид 5-р сарын 13-наас 35 их наяд вон болгон өсгөх төлөвтэй)

3 дугаар сарын 16: Солонгосын Банк бодлогын хүүг 50 нэгжээр бууруулж 0.75 хувь болгох шийдвэр гаргасан. ВОК банкнаас жижиг бизнес эрхлэгчдэд олгох зээлийг дэмжих зорилгоор Банкны Зээл Олгоход Зуучлах Байгууллагын хүүг 0.50-0.75%-иас 0.25% болгон бууруулсан.

3 дугаар сарын 19: ВОК нь АНУ-ын Холбооны нөөцийн газартай 6 сарын хугацаанд 60 тэрбум долларын валютын солилцоо хийхээр гэрээ байгуулсан байна. ВОК нь бондын зах зээлийг тогтворжуулах зорилгоор 1.5 их наяд (1.2 тэрбум ам. доллар) вонын Засгийн газрын бонд худалдаж авсан.

ЖДҮ эрхлэгчдэд: (шинэчилсэн 2021 оны 1 дүгээр сарын 22)¹¹

Санхүүжилт: Засгийн газраас 3 дугаар сарын 4-нд ЖДҮ эрхлэгчдэд сар бүр нэг хүнд 70,000 вонын санхүүжилтийг 4 сарын хугацаанд олгохоор болсон байна.

Татвар төлөлтийн хугацааг хойшлуулах: 2020 оны 3 дугаар сард тархалтад нэрвэгдсэн ЖДҮ эрхлэгчид татвар төлөлтийг нэг сараар хойшлуулах хүсэлт гаргаж, онцгой нөхцөл байдлын улмаас 9 сараар хойшлуулсан.

Татварыг бууруулах:

- Ковид-19 цар тахлын гамшигт нэрвэгдсэн онцгой бүс нутагт байрладаг ЖДҮ эрхлэгчид, өөрөөр хэлбэл, Дэгү, Гёнсан, Бонхва, Чондо мужуудад 2020 оны 6 дугаар сарын 30-ны өдрөөс ААНОАТ болон бизнесийн татварыг 60 хүртэлх хувиар бууруулсан. Нийт хөнгөлөлтийн дээд хязгаарыг 200 сая воноор тогтоожээ.
- 2020 онд жилдээ 80 сая вонын борлуулалттай хувиараа бизнес эрхэлдэг жижиг бизнес эрхлэгчдэд НӨАТ-ыг бууруулжээ.

БНСУ-ын Засгийн газар эдийн засгийн сэргэлтийг дэмжих зорилгоор 2021 оны төсвийн төслийг нийт 558.8 их наяд воноор төсөвлөж байна. 2021 оны төсвийн төсөл нь 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлээс 8.5%-иар өссөн ба 2020 оны төсвийн гүйцэтгэлээс Ковид-19 цар тахлын үед гурван удаагийн нэмэлт төсөв батлуулсантай харьцуулахад 1.6%-иар өссөн. Засгийн газрын орлого нь 2021 онд 1.2% буюу 483 их наяд вон хүрэх төлөвтэй байна.

¹¹ [Korea COVID19 country profile 230321.pdf \(unescap.org\)](https://www.unescap.org/publications/korea-covid19-country-profile-230321.pdf)

ДНБ-ний 5.4%-тай тэнцэх Засгийн газрын өр хүлээгдэж байна.¹²

БНСУ-ын Засгийн газар нь төсвийг тэлэх, эдийн засгийг нэмэгдүүлэхийн тулд ажил эрхлэлт болон ажлын байрыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Үйлдвэр, үйлчилгээний бүтцийн өөрчлөлт, мэдээлэл, сүлжээ, хиймэл оюун ухааны салбаруудыг хөгжүүлэх, аж үйлдвэрийн технологи, инновацийн арга хэмжээнүүдийг онцлон хэрэгжүүлж байна.¹³

1.4 Салбарын статистик мэдээнүүд

Дэлхийн эдийн засгийн төлвийг 2021 оны 1 дүгээр сарын байдлаар шинэчлэн боловсруулахад ОУВС нь БНСУ дахь ДНБ-ний өсөлтийг 2021 онд 3.1%-иар, 2022 онд 2.9%-иар буурна төсөөлжээ. Мөн төсвийн алдагдлыг 2021 онд -1% хэвээр, 2022 онд -1.7%-д хүрнэ гэж таамагласан байна. Улсын өрийг 2020 онд ДНБ-ний 41.9%-иар, 2021 онд 48.4%-иар, 2022 онд 52.2% болон өсөх төлөвтэй байна гэжээ. Инфляцийн түвшин 2020 онд 0.5% байсан бол 2021 онд 0.9% байх төлөвтэй байна.¹⁴

Хүснэгт 1. ДНБ-ний үзүүлэлт

Үндсэн үзүүлэлтүүд	2018	2019	2020	2021төс	2022төс
ДНБ (тэрбум ам.доллар)	1	1	1	1	1
ДНБ (Тогтмол үнэ, %)	2.9	2	-1	3.6	2.8
Нэг хүнд ногдох ДНБ (ам.доллар)	33	31	31	34	36
Засгийн газрын баланс (ДНБ%-иар)	2.7	0.6	-2.1	-2.4	-2.2
Улсын өр (ДНБ % -иар)	40	42.2	48.7	53.2	57.2
Инфляцийн түвшин (%-иар)	1.5	0.4	0.5	1.4	0.9
Ажилгүйдлийн түвшин (ажиллах хүчин %)	3.8	3.8	3.9	4.6	4.1
Хөрөнгө (тэрбум ам.доллар)	77.47	59.68	75.28	76.62	74.68
Урсгал хөрөнгө (ДНБ%-иар)	4.5	3.6	4.6	4.2	4

Эх сурвалж: ОУВС - Дэлхийн эдийн засгийн төлөв байдлын мэдээллийн сан, 2020

БНСУ-ын ЖДҮ-ийн товч танилцуулга

Солонгосын банк болон Санхүүгийн хянан шалгалтын алба (FSS)-ны тодорхойлолтоор ЖДҮ гэдэг нь: жилийн борлуулалтын орлогын дундаж нь 500 тэрбум воноос багагүй, стандарт хангасан аж ахуйн нэгжийг хэлнэ гэжээ. ЖДҮ эрхлэгчдийн ажилчдын тоогоор нь дараах байдлаар ангилдаг байна. Үүнд:

- Бичил бизнес эрхлэгчид (1-9 ажилчид)
- Жижиг бизнес эрхлэгчид (10-49 ажилчид)
- Дунд бизнес эрхлэгчид (50-299 ажилчид)
- ЖДҮ эрхлэгчид (1-299 ажилчид)
- Томоохон үйлдвэр эрхлэгчид (300 дээш ажилчид) болно.

¹² https://asianbondsonline.adb.org/korea/market_summary/kr_market_summary_202009.pdf

¹³ 2021, 2022 оны ДНБ-ний өсөлтийн төсөөллийг ОУВС-ийн 2021 оны 1-р сард шинэчлэн боловсруулжээ.

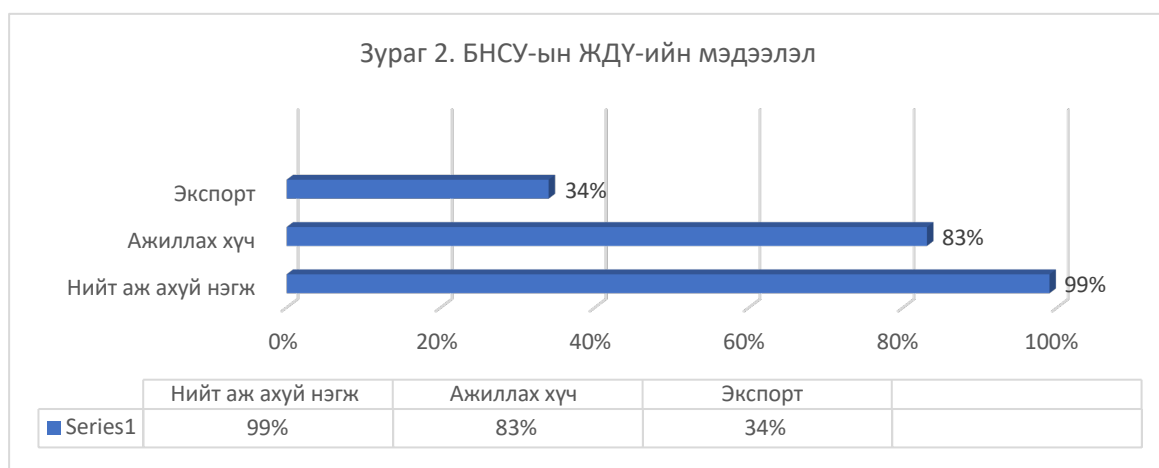
¹⁴ <https://www.nordeatrade.com/fi/explore-new-market/south-korea/economical-context>

Хүснэгт 2. ЖДҮ-ийн ажиллагсдын тоо, ААН, ажиллах хүч

Ажиллагсдын тоо	ААН	%	Ажиллах хүч	%
Нийт ААН	4,019,872	100	21,626,094	100
ЖДҮ (1-299)	4,015,849	99.9	18,464,334	85.4
Бичил (1-9)	3,695,031	91.9	8,836,861	40.9
Жижиг (10-49)	275,776	6.9	5,260,131	24.3
Дунд (50-299)	45,042	1.1	4,367,342	20.2
Том (300+)	4,023	0.1	3,162,570	14.6

Эх сурвалж: *Financing SMEs and Entrepreneurs: An OECD Scoreboard*

Солонгосын ЖДҮГБЯамны 2020 оны 2 дугаар сарын шинэчилсэн статистикийн мэдээгээр ЖДҮ нь нийт аж ахуйн нэгжийн 99%, нийт ажиллах хүчний 83.1 %, экспортын 34% эзэлж байна.¹⁵

ЖДҮ ажил эрхлэлт (ажиллагсдын тоогоор)

- бичил жижиг бизнес эрхлэгчид 43%-ийг буюу 8.97 сая ¹⁶
- жижиг бизнес эрхлэгчид 21% буюу 4.28 сая;
- дунд бизнес эрхлэгчид 19% буюу 3.86 сая
- том бизнес эрхлэгчид 17% буюу 3.49 сая байна.

2. БҮГД НАЙРАМДАХ КАЗАХСТАН УЛС

2.1 ЖДҮ-ийг дэмжих талаар төрөөс явуулж буй бодлого, арга хэмжээ, салбарын ерөнхий мэдээлэл

Иргэдийн бизнес эрхлэлтийг дэмжих, бизнес эрхлэлтэд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор Казахстан Улс 2010 оны 4-р сараас "Бизнесийн замын зураглал-2020" төрийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд энэ нь бизнес эрхлэгчдийг дэмжих гол хөтөлбөр юм.

Уг хөтөлбөрийг Казахстан Улсын Үндэсний эдийн засгийн яам хариуцан хэрэгжүүлсэн. Эхэндээ хөтөлбөр нь уул уурхайн бус, импортыг орлох салбарын аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжихэд чиглэгдэж байв. Хэрэгжих явцдаа хүрээгээ тэлж хөдөө орон нутаг, жижиг болон монотаун хотуудын бизнес эрхлэгчид хамрагдах болсон. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд төв,

¹⁵ <https://www.mss.go.kr/site/eng/02/20202000000002019110610.jsp>

¹⁶ Ministry of SMEs and Startups <https://www.mss.go.kr/site/eng/02/20202000000002019110610.jsp>

орон нутгийн эрх бүхий байгууллагууд, “Даму” бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан, “Атамекен” үндэсний бизнес эрхлэгчдийн танхим, арилжааны банкууд оролцсон. Хөтөлбөр нь зээлийн хүүгийн татаас, зээлийн баталгаа, буцалтгүй тусламж, сургалт, зөвлөх үйлчилгээ зэрэг дэмжлэгүүдийг үзүүлсэн байна.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн эхний жилүүдээс үр дүнгээ өгч эхэлсэн. Хөтөлбөрийн гол оператор Байтерек холдингийн мэдээлснээр 2010 оноос хойш 13 мянган төсөлд татаас олгож, 5 мянган төсөлд баталгаа гаргаж өгсөн. Түүнчлэн 2010-2017 онуудад хөтөлбөрт 457.1 тэрбум тенге хуваарилагдаж, 900 тэрбум тенгений татвар төлсөн. Мөн хугацаанд 89.1 мянган ажлын байр бий болгож, 13.4 тэрбум тенгетэй тэнцэх хэмжээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн байна.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015 онд 24.9% байсан бол 2019 онд 31.7% болж өссөн байна. Түүнчлэн, ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувийг 2025 онд 35%, 2050 онд 50% болгох зорилт дэвшүүлжээ.

Казахстан Улс нь бизнес эрхлэлтийн түвшинг тодорхойлох «Doing Business»-д бизнес эрхлэлтийг хялбар болгох үзүүлэлтээр 2010 онд 63-р байранд байсан бол 2020 онд 25-р байр хүртэл ахисан байна.

2019 онд "Бизнесийн замын зураглал-2020" хөтөлбөрт санхүүгийн дэмжлэгийг сайжруулахад чиглэсэн өөрчлөлтүүдийг оруулж, хөтөлбөрийг 2025 он хүртэл сунгах шийдвэр гаргасан. Хөтөлбөрт тусгагдсан зорилтуудыг хэрэгжүүлснээр 2025 онд дараах зорилтот үр дүнд хүрэхээр төлөвлөсөн байна.

- ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувийг хамгийн багадаа 33.8% -д хүргэх;
- Хөтөлбөрт хамрагдагсдын татварын орлогыг 2017 оны түвшингээс 2 дахин өсгөх.
- Хөтөлбөрт оролцогчид шинээр 30 мянган ажлын байр бий болгох;
- ДНБ-ний бүтцэд боловсруулах үйлдвэрлэлийн эзлэх хувийг хамгийн багадаа 13.4%-д хүргэх;
- Эдийн засагт дунд бизнес эрхлэгчдийн эзлэх хувийг хамгийн багадаа 13.7%-д хүргэх.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд 2020-2024 онд төсөвт 421 тэрбум тенге төсөвлөгдсөн.

Казахстанд ажлын байр, иргэдийн бизнес эрхлэлтийг дэмжих "Хөдөлмөр", "Бүс нутгуудыг хөгжүүлэх-III", эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийн төслүүдэд зээл олгох "Энгийн зүйлийн эдийн засаг" зэрэг хөтөлбөрүүд хэрэгжиж байна.

ЖДҮ-ийг хөгжүүлэх нь улс орны хувьд чухал ач холбогдолтой. Иймээс Улсын Ерөнхийлөгч Касым Токаев ЖДҮ-ийг дэмжихэд онцгойлон анхаарал хандуулж байгаа бөгөөд Казахстаны ард түмэнд хандаж хэлсэн үгэндээ “Үр дүнтэй жижиг, дунд бизнес нь улс орны нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн амьдралд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг, хот, орон нутгийн хөгжилд баттай үндэс суурь болно” гэж онцолсон. Ерөнхийлөгч ЖДҮ-ийг дэмжиж хөгжүүлэх чиглэлээр тодорхой үүрэг даалгавар өгсөн байна.

- 2020 онд бичил, жижиг бизнес эрхлэгчдийг үндсэн үйл ажиллагааны татвараас (орлогод) гурван жилийн хугацаатай чөлөөлөх;
- бичил, жижиг бизнес эрхлэгчдэд шалгалт, урьдчилан сэргийлэх хяналт тавихыг гурван жилийн хугацаагаар зогсоох;
- Жижиг, дунд бизнесийг төрөөс дэмжих тогтолцоог шинээр авч үзэх.

Түүнчлэн Ерөнхийлөгч бизнес эрхлэхэд саад бэрхшээл үүсгэхийг төрийн эсрэг гэмт хэрэг гэж үзэхээ мэдэгдэж, түүнийг хууль тогтоомжоор баталгаажуулах уриалга гаргасан байна.

Сүүлийн жилүүдэд Казахстанд бизнес эрхлэх нөхцөл байдал тогтмол сайжирч, бизнес эрхлэгчдийг дэмжих төрийн янз бүрийн механизмууд бий болж байгаа боловч ЖДҮ-ийг хөгжүүлэх боломж бүрэн хангагдаж чадаагүй байна. Төрөөс бизнесийн үйл ажиллагааг дижитал хэлбэрт оруулах, түүнд бизнес эрхлэгчдийг татан оролцуулах, ингэснээр бизнесийн үйл ажиллагааг оновчтой болгон, үйлдвэрлэл, борлуулалтын зардлыг бууруулж, ЖДҮ эрхлэгчдийг дэлхийн зах зээлийн сүлжээнд нэвтрэх боломжийг олгоход анхаарал хандуулж байна.

Бизнесийн уур амьсгалыг сайжруулах 8 дахь багц шинэчлэлд томоохон найдвар тавигдаж байгаа бөгөөд энэ нь тус улсад ЖДҮ ба иргэдийн бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх хөшүүрэг болно гэж үзсэн. Үүний үр дүнд эдийн засгийн өсөлт нэмэгдэж, улмаар "Казахстан - 2050" стратегийн гол зорилго буюу дэлхийн хөгжингүй 30 орны тоонд хүрэхэд дэмжлэг болно гэсэн хүлээлттэй байна. Энэхүү гол зорилгод хүрэх нэг чухал алхам нь ЖДҮ-ийг хөгжүүлэхэд оршино /2050 онд ЖДҮ-ийг ДНБ-ний 50-иас доошгүй хувьд хүргэх/.

2.2 ЖДҮ-ийг дэмжих төрийн байгууллагын бүтэц, санхүүжилтийн тогтолцоо

Казахстанд бизнес эрхлэлтийн асуудлыг Үндэсний эдийн засгийн яамны Бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх газар хариуцан ажиллаж байна.

Тус газар нь төрийн зөвшөөрөл олгох тогтолцоог боловсронгуй болгох, бизнес эрхлэгч субъектүүдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэхэд таатай нөхцөлөөр хангах, хамгаалах чиглэлээр хяналтын ажлыг зохион байгуулах болон төрийн бодлогыг боловсруулах үндсэн үүргийг хэрэгжүүлдэг.

Бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх газар нь дараах бүтэцтэй.¹⁷

- Төрийн зөвшөөрөл олгох болон өөрийгөө зохицуулах тогтолцоог хөгжүүлэх хэлтэс
- Төрийн хяналтыг хөгжүүлэх хэлтэс
- Хувийн хэвшлийн бизнес эрхлэгчдийг дэмжих, хамгаалах хэлтэс
- Бодлого зохицуулалтын хэлтэс.

Түүнээс гадна ЖДҮ-ийг дэмжих чиглэлээр “Атамекен” Казахстан Улсын бизнес эрхлэгчдийн үндэсний танхим, “Даму” бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан зэрэг байгууллагууд ажиллаж байна.

“Атамекен” Казахстан Казахстан Улсын үндэсний бизнес эрхлэгчдийн танхим нь жижиг, дунд, том бизнес эрхлэгчдийн эрх ашгийг төлөөлж, дотоод, гадаад худалдаа зэрэг бизнес эрхлэх бүхий л салбарыг хамааран үйл ажиллагаа явуулдаг. Танхимын гол үүрэг бизнесийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, бизнесийн үйл ажиллагаанд хамаарах хууль тогтоомж боловсруулах үйл явцад бизнес эрхлэгчдийг өргөнөөр хамруулан оролцуулахад оршино.

¹⁷ <https://www.gov.kz/memleket/entities/economy/documents/details/52610?lang=ru>, Положение о Департаменте развития предпринимательства

Танхимын үйл ажиллагаа нь үндэсний болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдад бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчин бүрдүүлэх, тогтвортой байдлыг хангах, тус улсад бизнес эрхлэх нөхцөлийг сайжруулахад чиглэгдсэн.

“Даму” бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан. ЖДҮ-д санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн гол оператор “Даму” бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан юм.

Сангийн зорилго нь иж бүрэн, үр дүнтэй дэмжлэг үзүүлэх хэрэгслийг хэрэгжүүлэх замаар Казахстаны бичил, жижиг, дунд үйлдвэрийг тогтвортой хөгжүүлэхэд идэвхтэй үүрэг гүйцэтгэхэд оршино.

Энэхүү зорилгоо хэрэгжүүлэхийн тулд Сан хөгжлийн 2 үндсэн стратегийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

1. Гарааны болон үйл ажиллагаа явуулж буй бизнес эрхлэгчдийг дэмжих, хөгжүүлэх чиглэлээр:

- Бичил бизнес эрхлэх зээлийг өргөжүүлэх, бичил санхүүгийн байгууллага болон зээлийн түншлэлийг дэмжих хэрэгслийг боловсруулан хэрэгжүүлэх;
- Үйл ажиллагаа явуулж буй бичил, жижиг, дунд бизнесийн байгууллагуудын санхүүгийн хөтөлбөрүүдэд хамрагдах хүрээг нэмэгдүүлэх;
- Дэмжлэг үзүүлэх бичил, жижиг, дунд бизнесийн байгууллагуудын эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэх.

2. Сангийн тогтвортой хөгжил:

- Санхүүжилтийн нэмэлт эх үүсвэрээс хөрөнгө татах;
- Санхүүгийн гүйцэтгэлийн төлөвлөсөн түвшинд хүрэх;
- Бизнесийн үйл явцыг автоматжуулах;
- Компанийн засаглалын түвшинг дээшлүүлэх.

Санхүүжилтийн тогтолцоо¹⁸ Казахстаны Засгийн газар бизнесийн таатай орчныг бүрдүүлж, иргэдийг гарааны бизнес эрхлэхэд олноор татан оролцуулах чиглэлээр ажиллаж ирсэн. ЖДҮ-ийн санхүүжилтийн хүртээмжийг өргөжүүлэхийн тулд тус улсад хөнгөлөлттэй зээл, бичил санхүүжилт, хөнгөлөлттэй зээлийн хүү, зээлийн баталгаа, бизнес эрхлэхэд чиглэсэн олон хөтөлбөр хэрэгжиж байна. /ЖДҮ-ийн санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн гол оператор нь Даму бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан/.

ЖДҮ-ийг дэмжихийн тулд тэдгээрт зээл олгох боломжоор хангах явдал чухал байдаг. Зах зээл дэх хөрвөх чадварын хомсдолтой үед ЖДҮ эрхлэгчдэд хөнгөлөлттэй зээл олгох зорилгоор төрөөс арилжааны банкуудад хөрөнгө байршуулдаг. 2018 онд ЖДҮ-ийн зээлийн санхүүжилтийн хөрөнгийг хамгийн их байршуулсан бөгөөд зээлийн гол хэсгийг 2014-2016 онд боловсруулах үйлдвэрлэл дэх ЖДҮ-ийг дэмжих зорилгоор жилийн 6%-ийн хүүтэй зээлийг хуваарилсан. Үүнийг банкууд эргэлтийн журмаар олгодог. Төрөөс жил бүр шинээр хөрөнгө хуваарилдаг байна.¹⁹

Бизнесийг дэмжих, хөгжүүлэх Засгийн газрын хөтөлбөр “Бизнесийн замын зураглал” 2010 оноос Казахстан Улсын Үндэсний эдийн засгийн яамны удирдлага дор хэрэгжиж эхэлсэн.

Хөтөлбөр эхэндээ уул уурхайн бус, импортыг орлох салбарын аж ахуйн нэгжийг дэмжихэд

¹⁸ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>

¹⁹ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>

чиглэгдэж байв. Цаг хугацаа өнгөрөхөд энэ нь салбарын хязгаарлалтад хамрагдахгүй хөдөө орон нутаг, жижиг болон монотаун хотуудын бизнес эрхлэлтийг дэмжих болсон. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд төв, орон нутгийн эрх бүхий байгууллагууд, Даму бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сан, Атамекен үндэсний бизнес эрхлэгчдийн танхим, арилжааны банкууд оролцсон. Хөтөлбөрийн санал болгож буй дэмжлэгийн төрлүүдэд зээлийн хүүгийн татаас, зээлийн баталгаа, буцалтгүй тусламж, сургалт, зөвлөх туслалцаа зэрэг орно.

Төрийн дэмжлэгт аж ахуйн нэгжүүдийг илүү их хамруулах зорилгоор Засгийн газраас 2018 онд татаас, баталгааг авах нөхцөлийн талаар хөтөлбөрт зарим нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Нэгдүгээрт, татаас эсвэл, батлан даалтад хамрагдах боломжтой зээлийн хүү тогтмол байсныг хөвөгч хэлбэрт шилжүүлж, Үндэсний банкны суурь хүүтэй уяж 5% болгосон. Хоёрдугаарт, татаасын хэмжээ зээлийн хүүгийн 50%-иас хэтрэхгүй байна. Гуравдугаарт, татаас олгох дээд хугацаа нь сунгах сонголтгүйгээр 5 жилээс илүүгүй болсон. Дөрөвдүгээрт, татаас авах боломжтой зээлийн дээд хэмжээ 2 500 сая тенге болж буурсан.

Зээлийн хүүгийн татаас²⁰ Зээлийн хүүгийн татаасыг зорилтот сегментээс хамааран хэд хэдэн чиглэлд олгоно. Салбарын хязгаарлалтгүй төслүүдийг монотаун, жижиг хот, хөдөө орон нутагт хэрэгжүүлэхэд татаас нь нэрлэсэн хүүгийн 50% (Үндэсний банкны суурь хүүгээс 5%-иас хэтрэхгүй байх) байна. Зээлийн дээд хэмжээ 750 сая тенге. Татаасын хугацаа таван жил хүртэл байна. Тэргүүлэх салбаруудад хэрэгжиж буй төслүүдийн хувьд татаас нь нэрлэсэн хүүгийн 40% хүртэл байдаг (энэ нь Үндэсний банкны суурь хүүгээс 5%-иас хэтрэхгүй байх ёстой). Зээлийн дээд хэмжээ 2 500 сая тенге. Татаасны хугацаа таван жил хүртэл байна;

Зээлийн баталгаа²¹ Зээлийн баталгааг зорилтот сегментээс хамааран янз бүрийн нөхцөлөөр хангаж өгдөг.

- Залуу болон гарааны бизнес эрхлэгчдэд 20 сая хүртэлх тенгений зээлийн 85% хүртэл баталгаа өгдөг.
- Салбарын хязгаарлалтгүй төслүүдэд монотаун, жижиг хот, хөдөө орон нутагт 180 сая хүртэлх тенгений зээлийн 50% хүртэл баталгаа өгдөг.
- Тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарт хэрэгжүүлэх төслүүдэд 360 сая хүртэлх тенгений зээлийн 50% хүртэлх баталгаа олгоно.
- Боловсруулах үйлдвэрлэлийн төслүүдэд 1.850 сая хүртэлх тенгений зээлийн 20% хүртэл баталгаа өгдөг.

Казахстаны санхүүгийн зах зээл дэх шинэ бүтээгдэхүүний хувьд зээлийн баталгаа маш хурдацтай түгээмэл хэрэглэгдэж байна.

“Нурлы жол” хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулах үйлдвэрлэлийн ЖДҮ-ийн санхүүжилт, Засгийн газар, Үндэсний банкны хамтын ажиллагааны төлөвлөгөө. Казахстаны Засгийн газар арилжааны банкуудаар дамжуулан үйлдвэрлэлийн салбар дахь ЖДҮ эрхлэгчдэд боломжийн зээл олгох зорилгоор 2014-2015 онд 200,000 сая тенгений санхүүжилт олгосон. ЖДҮ эрхлэгчид 6%-ийн хүүтэй, 1850 сая хүртэлх тенгений зээлийг 10 жилийн хугацаатай авах боломжтой. 2018 оны эцсийн байдлаар 2 314 төслийг нийт 509 465 сая тенгегээр санхүүжүүлжээ.

²⁰ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>

²¹ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>

“Даму” бизнес эрхлэлтийг хөгжүүлэх сангийн хөтөлбөрүүд.²² “Даму” сан нь өөрийн хөрөнгөөр болон орон нутгийн эрх бүхий байгууллагууд, олон улсын санхүүгийн байгууллагуудаас хөрөнгө босгох замаар санхүүжих хэд хэдэн хөтөлбөр хэрэгжүүлдэг. Бүс нутгийн хөтөлбөрийн хүрээнд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбаруудад 8.5% хүртэл хүүтэй зээл олгоно. Олон улсын хөтөлбөрийн хүрээнд зээлийг зах зээлийн нөхцөлөөр, салбарын хязгаарлалтгүйгээр олгож байна.

Өөрийн хөтөлбөрүүдийн хувьд “Даму” сан болон түүний түнш байгууллагууд (банк, лизингийн компани, бичил санхүүгийн байгууллага) 2018 оны жилийн эцсийн байдлаар 33300 гаруй төслийг 493 367 сая тенгегээр санхүүжүүлжээ.

2017 онд тус сан бусад төрийн байгууллагуудын хамт бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлэлт ба иргэдийн бизнес эрхлэлтийг 2017-2021 он хүртэл хөгжүүлэх хөтөлбөр “Хөдөлмөр”-ийн оператороор ажиллаж эхэлсэн. “Даму” сан нь хот суурин газрын бизнес эрхлэгчдэд зориулсан жилийн 6 хувийн хүүтэй хөнгөлөлттэй зээл олгох үүрэгтэй. 2018 оны жилийн эцсийн байдлаар хот суурин газар дахь 1699 төслийг нийт 20.091 сая тенгегээр санхүүжүүлжээ.

“Даму” сан 2017 онд хотын эрчим хүчний хэмнэлттэй төслүүдэд хөрөнгө оруулалтыг идэвхжүүлэх зорилгоор НҮБХХ-ээс 3 сая ам.долларын санхүүжилт татсан байна. Эдгээр хөрөнгийг ЖДҮ-ийн хүүгийн татаас болон зээлийн баталгаанд өгөхөд ашиглаж байна. 2018 оны эцэст нийт 806.6 сая тенгегийн зээлийн дүн бүхий 6 төсөлд гарын үсэг зурсан.

Улсын Ерөнхийлөгч Касым-Жомарт Токаев 2020 оны 9-р сарын 1-ний өдөр Казахстаны ард түмэнд хандан хэлсэн үгэндээ Засгийн газарт эдийн засгийн хямралд өртсөн салбаруудын бүх ЖДҮ-ийн зээлийн хүүг жилийн 6% болгон бууруулж хөнгөлөлт үзүүлэх үүрэг өгсөн. Энэ хүрээнд “Даму” сан нь эдийн засгийн хямралд хамгийн их өртсөн салбар дахь санхүүгийн агентууд, бизнес эрхлэгчдийн зээлийг хөнгөлөлттэй хэлбэрээр олгож эхэлсэн.

2.3 Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ

Казахстанд ДНБ-ний бодит өсөлт 2020 онд -2.6 хувь байсан. Эдийн засгийн агшилт нь үйлчилгээний салбарын идэвхжил сул, ОПЕК+ хэлэлцээрийн дагуу газрын тосны олборлолтыг бууруулж байгаатай холбоотой бөгөөд Засгийн газраас хэрэгжүүлсэн томоохон дэмжлэг (2020 оны 3-р сард хэрэгжүүлсэн, ДНБ-ний 9 хувьтай тэнцэх) нь эдийн засгийн уналтыг багасгахад нөлөөлжээ. (Уг дэмжлэгийн хүрээнд нийгмийн чухал ач холбогдолтой бараа бүтээгдэхүүний зохицуулалттай үнэ, эмзэг бүлгийн өрхөд олгох мөнгөн тусламж, хүнд хэцүү салбар, жижиг, дунд үйлдвэрүүдэд чиглэсэн тусламжийг багтаасан.)²³

Энэ дэмжлэгийн хүрээнд Ковид-19 цар тахлын хямралыг даван туулах, нийгэм, эдийн засгийн сэргээх арга хэмжээний багцыг 2020 оны 3-р сард хэрэгжүүлж эхэлсэн. Үүнд ажилгүй болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд олгох мөнгөн дэмжлэг, тэтгэвэр, нийгмийн тэтгэмжийн нэмэгдэл, эрүүл мэндийн нэмэлт зардлууд, ажил эрхлэлт, бизнес эрхлэгчдэд үзүүлэх дэмжлэгийг багтаасан. ЖДҮ-ийг дэмжих хүрээнд:

Энэхүү хүнд хэцүү үед ЖДҮ-ийг дэмжихийн тулд 2020 оны 3-р сард 3 сарын хугацаанд бүх төрлийн татвар болон бусад заавал төлөх төлбөрийг 3 сарын хугацаатай хойшлуулах, 2020 оны 3-р сарын 20-ны өдрөөс үл хөдлөх хөрөнгийн түрээсийн төлбөрийг 3 сараар зогсоох

²² <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>

²³ <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>

зэрэг арга хэмжээ авсан.

Төрийн тэргүүн цар тахлын улмаас хүнд нөхцөлд буй ЖДҮ эрхлэгчдэд 600 тэрбум тенгетэй тэнцэх хэмжээний 8 хувийн хүүтэй, 1 жилийн хугацаатай хөнгөлөлттэй зээл олгохыг Үндэсний банк болон Санхүүгийн зах зээлийг зохицуулах агентлагт даалгасан.

ЖДҮ-ийн эргэлтийн хөрөнгийг санхүүжүүлэхэд туслах арга хэмжээний хамт "Энгийн зүйлсийн эдийн засаг" төрийн хөтөлбөрийн хүрээнд 1 их наяд (ДНБ-ний 1½ хувь) тенгений хөнгөлөлттэй зээл олгосон.

Тээврийн дэд бүтцийг шинэчлэх зарим томоохон төслүүдийг багтаасан "Бизнесийн замын зураглал" хөтөлбөрийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжихэд 1.8 их наяд тенгег хуваарилжээ.

Сонгогдсон аж ахуйн нэгж, хувиараа бизнес эрхлэгчид мөн татварын шинэ урамшуулалд хамрагдах боломжтой болсон.

Эдийн засгийн өсөлтийг сэргээхээр сүүлд хэрэгжүүлсэн багц арга хэмжээний /Төсвийн нийт өртөг 2021 оны ДНБ-ний 0.7 орчим хувьтай тэнцэх/ хүрээнд 2020 оны 7-р сарын эхээр дахин хорио цээрийн дэглэм тогтоосны дараа ЖДҮ-ийн хөнгөлөлттэй зээлийн хүүг 6 хувь хүртэл бууруулж, эмзэг бүлгийн иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд татварын хөнгөлөлт үзүүлэх хугацааг сунгасан байна.

Түүнчлэн иргэд болон ЖДҮ эрхлэгчдийг дэмжих зорилгоор банкууд, мөн бусад зээлдүүлэгчдэд зээлийн эргэн төлөлтийг хойшлуулах, шаардлага хангасан зээлдэгчид Ковид-19 цар тахлаас өмнөх үеийн зээлийн ангиллыг царцаах зэргээр дэмжлэг үзүүлсэн.

Дэмжих зарим арга хэмжээг, тухайлбал, "Бизнесийн замын зураглал", ЖДҮ эрхлэгчдэд зориулсан эргэлтийн хөрөнгийг дэмжих зэрэг арга хэмжээг 2021 онд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна.

2.4 Салбарын статистик мэдээнүүд

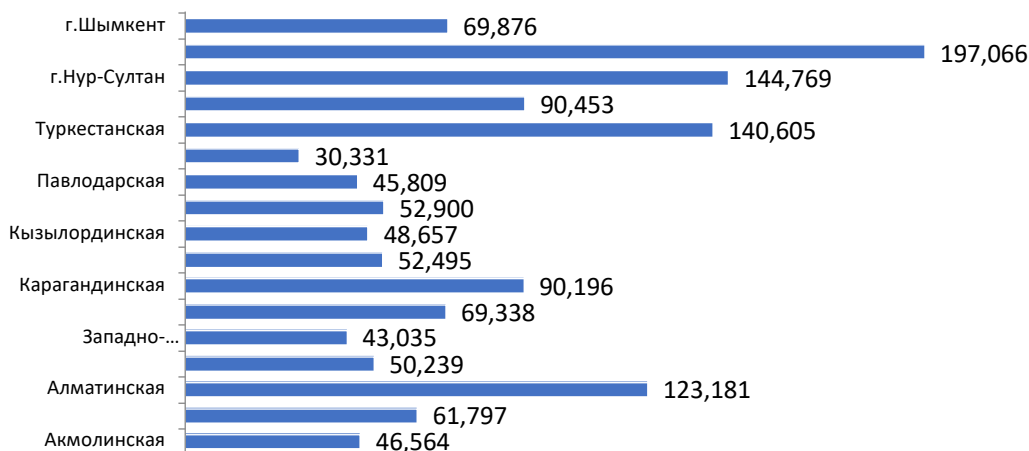
2020 оны 1-р сарын байдлаар Казахстанд ЖДҮ эрхлэлт 1 325 615 байсан бол оны төгсгөлд 1 357 311-д хүрсэн байна. /Зураг 1/

Бүс нутгаар авч үзвэл ЖДҮ эрхлэлт Алматы (197066), Нур-Султан (144769) хотуудад, мөн Алматы (123181), Туркестан (140605) зэрэг бүс нутгуудад илүү сайн хөгжсөн бол Павлодар (45809), Өрнөд Казахстан (45035), Хойд Казахстан (30331) зэрэг бүс нутгуудад хамгийн бага тоотой байна. Ийнхүү бүс нутгуудад ЖДҮ эрхлэлт харилцан адилгүй байгаа нь газарзүйн байршил, хүн амын тоо, бүс нутгийг хөгжил, эдийн засгийн ерөнхий нөхцөл байдал,

бизнесийн үйл ажиллагааны түвшин болон бусад олон хүчин зүйлээс хамаардаг. /Зураг 2/

Зураг 2. ЖДҮ-ийн тоо бүс нутгаар 2020 оны байдлаар

Жил бүр шинээр бүртгүүлэх ЖДҮ эрхлэгчдийн тоо нэмэгдэж байгаа боловч бүгд үйл ажиллагаа явуулдаггүй. Тухайлбал, 2015 онд 1481454 ЖДҮ эрхлэгч бүртгүүлснээс 1242579 нь үйл ажиллагаа явуулсан. 2019 онд 1603839 бүртгүүлж түүний 1330244 нь үйл ажиллагаа явуулсан. Энэхүү зөрүүнээс харахад бизнес эрхлэгчид бүртгүүлсэн мөртлөө үйл ажиллагаа явуулахад хараахан бэлэн болоогүй байгаад бизнес эрхлэх мэдлэг хангалтгүй, эрх бүхий хүмүүсийн бий болгосон хиймэл саад бэрхшээл, үйл ажиллагааны чиглэлээ зөв сонгоогүй, тодорхой бус байдал болон бусад олон хүчин зүйл нөлөөлдөг байна. /Зураг 3/

Хэдий ийм зөрүү байдаг ч ЖДҮ эрхлэгчид жил бүр нэмэгдэж байгаа нь улс орны эдийн засагт эерэг нөлөөлж байна. Энэхүү өсөлт нь мэдэгдэхүйц бага боловч улсын төсөвт орох орлогыг нэмэгдүүлдэг.

Хүснэгт 1. ЖДҮ-ийн тоо улсын хэмжээнд 2015-2019 он²⁴ /тоо хэмжээ/

	2015 он	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он
бүртгүүлсэн ЖДҮ-ийн субъект	1 481 454	1 498 243	1 540 592	1 577 747	1 603 839
бүртгүүлснээс үйл ажиллагаа явуулж буй	1 242 579	1 106 353	1 145 994	1 241 328	1 330 244

²⁴ <https://stat.gov.kz/search/item/WC16200011247>

Зураг 3. ЖДҮ-ийн тоо /2015-2019/

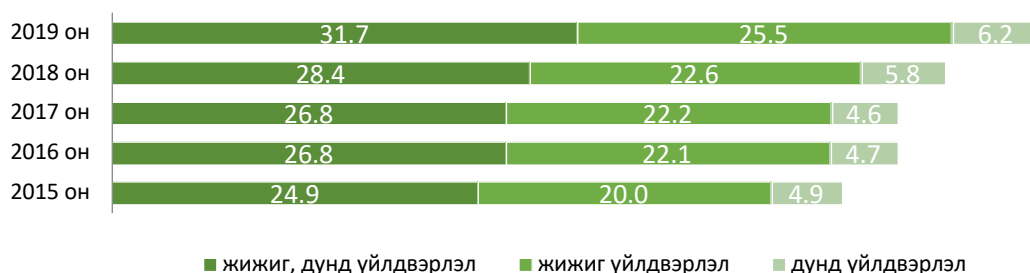

ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015 онд 24,9% байсан бол 2019 онд 31,7% хүрч тогтмол өсөлтийг үзүүлжээ. ЖДҮ дотроо жижиг бизнес ДНБ-д жинтэй хувь нэмэр оруулдаг, харин дунд бизнес багахан хувь эзэлж байна. /Зураг 4, хүснэгт 2/

Хүснэгт 2. ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015-2019 он /хувиар/²⁵

	2015 он	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он
жижиг, дунд үйлдвэрлэл	24,9	26,8	26,8	28,4	31,7
жижиг үйлдвэрлэл	20,0	22,1	22,2	22,6	25,5
дунд үйлдвэрлэл	4,9	4,7	4,6	5,8	6,2

Зураг 4. ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015-2019 он

Казахстаны Бизнес эрхлэлтийн тухай хуульд жижиг болон дунд үйлдвэрлэлийг ажиллагсдын тоо, жилийн дундаж орлогоор доорх байдлаар тодорхойлсон байна.

Хүснэгт 3. Жижиг болон дунд үйлдвэрлэлд ажиллагсдын тоо, жилийн дундаж орлого²⁶

	Ажиллагсдын тоо	Жилийн дундаж орлого
Жижиг үйлдвэрлэл	16-100	300 000 сарын тооцооллын индекс
Дунд үйлдвэрлэл	101-250	3 000 000 сарын тооцооллын индекс

*Жич: Сарын тооцооллын индекс нь 2020 оны байдлаар 2778 төнгөтэй, 2021 оны байдлаар 2917 төнгөтэй тэнцүү байна.*²⁷

Жил өнгөрөх тусам ЖДҮ-д ажиллагсдын тоо өсөх хандлагатай байна. ЖДҮ нь жижиг

²⁵ <https://stat.gov.kz/search/item/WC16200011247>

²⁶ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en#tablegrp-d1e138756>

²⁷ https://egov.kz/cms/kk/articles/article_mci_2012, Казахстан Улсын хууль тогтоомжийн дагуу тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр тооцоо, торгууль, татвар болон бусад төлбөрийг тооцоход ашигладаг.

үйлдвэрлэл, дунд үйлдвэрлэл, хувийн бизнес, хөдөө аж ахуй буюу фермер гэсэн субъектүүдээс бүрддэг. ЖДҮ-д ажиллагсдын тоо жижиг болон хувийн бизнест илүү өндөр байгаа бол хөдөө аж ахуй буюу фермерт бага тоотой байна. /Зураг 5/

Зураг 5. ЖДҮ-д ажиллагсдын тоо 2015-2019 он

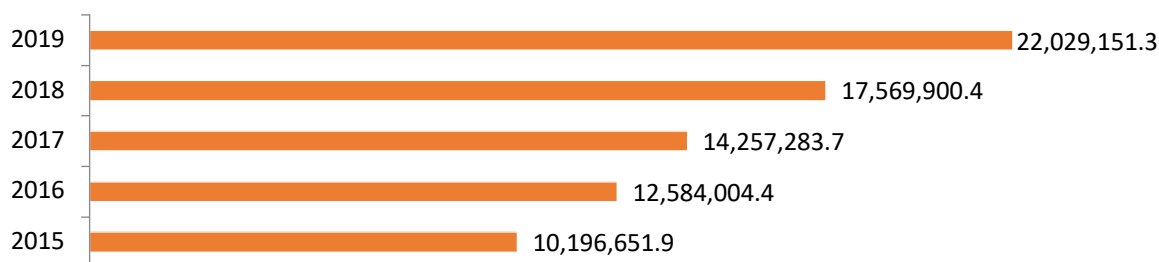

Зураг 6-д ЖДҮ-ийн бүтээгдэхүүний хэмжээг ЖДҮ-ийн тоо болон түүнд ажиллагсдын тоотой зэрэгцүүлэн харуулав. ЖДҮ-ийн бүтээгдэхүүний хэмжээ тогтмол өсөлттэй байгаа бөгөөд 2015 онд 15699405 байсан бол 2019 онд 32386960 хүртлээ өсчээ. Харин 2020 оны хувьд энэ тоо 32725460 болж хүрчээ. ЖДҮ-д ажиллагсад болон үйл ажиллагаа явуулж буй ЖДҮ-ийн тоо мөн тогтмол өсөлттэй байна. /2020 оны тоо урьдчилсан статистик болно/.

2015-2019 онуудад ЖДҮ-ийн нэмэгдсэн өртөг тогтмол өссөөр ирсэн бөгөөд 2015 онтой харьцуулахад 2019 онд 2 дахин нэмэгджээ. /Зураг 7/

Зураг 7. ЖДҮ-ийн нэмэгдсэн өртөг 2015-2019 он

Хүснэгт 4. Салбарын статистик мэдээнүүд

	2015 он	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он	2020.VII.01 ²⁸
ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь /хувиар/	24,9%	26,8%	26,8%	28,4%	31,7%	28,4%
ЖДҮ-ийн тоо /үйл ажиллагаа явуулж буй /мянган а.а.н/	1 242,6	1 106,4	1 146,0	1 241,3	1 330,2	1345,9
ЖДҮ-д ажиллагсдын тоо /мянган хүн/	3 183,8	3 166,8	3 190,1	3 312,5	3 448,7	3252,9
ЖДҮ-ийн бүтээгдэхүүний хэмжээ, /тэрбум.тенге/	15 699,4	19 609,0	23 241,1	26 473,0	32 387,0	13 033,0
ЖДҮ-ийн нэмэгдсэн өртөг /тэрбум.тенге/	10 196,7	12 584,0	14 257,3	17 569,9	22 029,2	8077,0

Жич: 2021 оны 4-р сарын байдлаар Казахстаны ЖДҮ-тэй холбогдох 2020 оны статистик бүрэн гараагүй, урьдчилсан байдлаар гарсан байна. Мөн статистик мэдээнүүд 2020 оны харилцан адилгүй хугацааных байсан тул жигдлэх үүднээс энэ хүснэгтэд 2020 оны 1-р улирлын байдлаар авав.

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

²⁸[https://atameken.kz/uploads/content/files/%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%82%20%D0%9C%D0%A1%D0%9F%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B5%202020__%D1%84%D0%B8%D0%BD_%20\(1\).pdf](https://atameken.kz/uploads/content/files/%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5%D1%82%20%D0%9C%D0%A1%D0%9F%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B5%202020__%D1%84%D0%B8%D0%BD_%20(1).pdf)

ХАВСРАЛТ

Санхүүгийн дэмжлэгийн 4 багцыг дэлгэрэнгүйгээр харуулав.

Санхүүгийн дэмжлэгийн эхний багц (02 дугаар сарын 5-12-ны өдөр)

Солонгосын Засгийн газар эдийн засгийг хөгжүүлэх 2-4 дахь Сайд нарын хурлаар нийт 4 их наяд воныг эхний ээлжинд яаралтай тусламж үзүүлсэн.

2 дахь Сайд нарын эдийн засгийг хөгжүүлэх уулзалт (2 дугаар сарын 5)	Дотоод, орон нутгийн татварын бодлогын дэмжлэг
	Эрүүл мэнд, эмнэлгийн хэрэгслийн нийлүүлтийг дэмжлэг
	Түүхий эд, туслах материал үйлчилгээ
3 дахь Сайд нарын эдийн засгийн хөгжүүлэх уулзалт (2 дугаар сарын 7)	Цар тахлын нөлөөнд нэрвэгдсэн ЖДҮ-ийн тусламжийн сан /зээл, баталгаа, экспорт, импортын санхүүжилт /
	Бичил бизнес эрхлэгчдэд зориулсан зээлийн тусламжийг өргөжүүлэх / зээл, баталгаа /
	Худалдааны шударга бус үйл ажиллагаанд хяналт тавих
4 дахь Сайд нарын эдийн засгийн хөгжүүлэх уулзалт (2 дугаар сарын 12)	Андеррайтеринг өндөр түвшинд хийх, дебит дансны даатгал ба даатгалын шимтгэл
	Импорт, түүхий эд болон туслах материалын худалдан авах орныг тодорхойлох
	ЖДҮ болон бичил бизнес эрхлэгчдэд үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгийг өргөжүүлэх

Санхүүгийн дэмжлэгийн 2 дахь багц (2 дугаар сарын 28-ны өдөр)

Солонгосын Засгийн газар Ковид-19 цар тахлын халдварын эсрэг хоёр дахь тусламжийн багцыг эхний багцтай хамт, нийт 20 их наяд вонын дэмжлэг үзүүлжээ. Үүнд:

- Засгийн газрын нөөц сан нь халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, орон нутгийн засаг захиргаа, үйлдвэрлэл хангамжийн импорт, жижиг худалдаа эрхлэгчдийг дэмжих бодлогод 4 их наяд вонын санхүүжилтийг олгожээ.
- Ковид-19 цар тахал халдварын нөлөөнд нэрвэгдсэн өрх гэр, аж ахуйн нэгжүүдэд санхүүгийн болон татварын дэмжлэг үзүүлэх, түрээслэгч, түрээслүүлэгчийн татварын 50%-ийг хөнгөлөх, автомашин худалдан авсан хувь хүний татварт хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 7 их наяд вонын санхүүжилт олгосон.
- Санхүүгийн байгууллага болон олон нийтийн байгууллагаар дамжуулан 9 их наяд вонын зээл, зээлийн баталгаа, хөрөнгө оруулалт хийсэн.

Ковид-19 цар тахлын халдварт өвчний эсрэг орон нутгийн эдийн засгийг дэмжих зорилгоор нэмэлт төсвөөр санхүүжүүлсэн байна.

Ковид-19 цар тахлын халдварын үед Засгийн газрын авах 10 арга хэмжээ

1.	Халдварт өвчнийг хянах, урьдчилан сэргийлэх ажлыг дэмжих
2.	Дэгү хот болон Чёндо мужийн иргэдийг 7 сая маскаар хангах
3.	Эхний хагас жилд түрээслэгч, түрээслүүлэгчийн татварын 50%-иар хөнгөлөх замаар түрээсийг бууруулах
4.	Жилдээ 60 сая вон ба түүнээс бага орлоготой бизнес эрхлэгчдэд НӨАТ-ын хөнгөлөлт үзүүлэх
5.	ЖДҮ эрхлэгчдэд, жижиг худалдаачдын бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжиж санхүүгийн тусламжийг өргөжүүлэх

6.	Хүнд цохилтонд өртсөн аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих
7.	Орон нутгийн эдийн засаг, уламжлалт зах зээлийг дэмжих зорилгоор орон нутгийн чадварын / gift/ гэрчилгээ олголтод 3.5 сая вонын тусалцаа үзүүлэх
8.	Чөлөөт цагаараа хүүхдээ асрах эцэг, эхчүүдэд 5 өдөрт хоногийн 50000 вонын тэтгэмжийг олгоно.
9.	Хэрэглээг дэмжих: Автомашины худалдан авалтад хувь хүний хэрэглээний татварыг 70%, цахилгааны хэмнэлттэй, гэр ахуйн цахилгаан хэрэгсэл худалдан авалтын 10%-ийг буцаан олгох
10.	Соёлын арга хэмжээ худалдан авахад хэрэглэгдэх, фермийн бүтээгдэхүүн, худалдан авахад хөнгөлөлттэй купон гаргаж, аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчдийн цалин хөлс, зардлыг олгоно.

Санхүүгийн дэмжлэгийн 3 дахь багц (3 дугаар сарын 19-ны өдөр)

Солонгосын Засгийн газар Ковид-19 цар тахлын халдварт нэрвэгдсэн аж ахуйн нэгж, өрх гэр бүлд туслах зорилгоор 50 их наяд гаруй вонын санхүүгийн тусламжийг зарласан. Энэ багц нь бизнес эрхлэгч, мөнгө зээлдэгчдийн ачааллыг хөнгөвчлөх, хямралаас гаргах хөтөлбөрүүдээс бүрдсэн бөгөөд дараах 9 хөтөлбөрийг санхүүгийн дэмжлэгийн 3 дахь багцад хамруулсан байна.

1.Бизнесээ өргөжүүлэхэд туслах	Жижиг бизнес эрхлэгчдийг дэмжих: Нийт 12 их наяд воныг бизнесийн үйл ажиллагаа, 1.5%-2.35%- ийн хүүтэй зээлийг эхний ээлжинд санхүүжүүлнэ.
	ЖДҮ, жижиг бизнесийн зээлийн батлан даалтыг хангах: БНСУ-ын Технологийн Санхүүгийн Корпораци, Зээлийн Батлан Даалтын сан, орон нутгийн зээлийн батлан даалтын сангууд 5.5 их наяд вонын баталгаа олгоно.
	Жижиг худалдаа эрхлэгчдэд 3 их наяд вонын 100%-ийн зээлийн баталгаа олгоно.
2. Зээлдэгчийн ачааллыг хөнгөвчлөх	ЖДҮ, жижиг бизнес эрхлэгчдийн төлөх зээлийг хойшлуулах: Банк болон банк бус санхүүгийн байгууллагуудын зээлийг 6 сарын хугацаатай хойшлуулах.
	ЖДҮ, жижиг бизнес эрхлэгчдэд зээлийн хүүгийн төлбөрийг зогсоох: 4 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс 6 сарын хугацаанд
	Өр төлбөрийг бууруулах: Солонгосын Хөрөнгийн Менежментийн Корпорацийн өр төлбөрийн үлдэгдэл, зээлийн зөвлөгөө, нөхөн сэргээх үйлчилгээнд гарсан өр төлбөрийг бууруулах арга хэмжээ авна.
3. Зээлийг хязгаарлах	Корпорациудад үйл ажиллагааг өргөжүүлэхийн тулд бонд, зах зээлийг тогтворжуулах
	Ирэх 3 жилийн хугацаанд нийт 6.7 их наяд вонын хэмжээтэй P-CBO (Primary Collateralized Bond Obligation) гаргана. (Эхний ээлжинд 1.7 их наяд вон, нэмэлтээр 5 их наяд вон)
	Үнэт цаасны зах зээлийг тогтворжуулах сан байгуулах: Санхүүгийн салбарын хамтарсан хөрөнгө оруулалттай, хувьцааны индексийн бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулалт хийхээр төлөвлөсөн.

Солонгосын банк болон Холбооны нөөцийн газар нь АНУ-ын долларын хөрвөх чадварыг хангах зорилгоор валютын своп хэлцлийг түр хугацаагаар (swap line) байгуулна. Энэ нь Солонгос вонын оронд АНУ-ын долларын хөрвөх чадварыг 60 тэрбум доллараар 6 сарын хугацаанд дэмжлэг үзүүлнэ. АНУ-ын долларын санхүүжилт нь зах зээл дэх ачааллыг бууруулах, өрх гэр, бизнес эрхлэгчдэд зээлийн нөлөөллийг бууруулахад чиглэсэн болно.

Санхүүгийн дэмжлэгийн 4 дэх багц (3 дугаар сарын 24-ны өдөр)

1.Бизнес эрхлэгчдэд үзүүлэх санхүүжилт 58.3 их наяд вон	Бичил бизнес эрхлэгчдэд зээл олгох, баталгаа гаргах, хугацаа хэтэрсэн өр төлбөрийг 29.2 их наяд вонын нэмэлт санхүүгийн дэмжлэгийг санхүүжүүлэх
	ЖДҮ ба Аж үйлдвэрийн конгломерат (conglomerates) өргөжүүлэх
2.Корпорацийн бондын зах зээл, богино хугацааны мөнгөний зах зээлийг тогтворжуулах	Бондын зах зээлийг тогтворжуулах санд нийт 20 их наяд вон (эхний үе 10 их наяд вон, нэмэлтээр 20 их наяд вон)
	Корпорацийн бонд гаргахад зориулж нэмэлт санхүүжилт (4.1 их наяд вон)
	Богино хугацааны мөнгөний зах зээлийг тогтворжуулах (хувьцааны санхүүжилтийн зээл, ААН арилжааны үнэт цаас, богино хугацааны цахим бонд худалдан авах, санхүүжүүлэх)
3.Хөрөнгийн зах зээлийг тогтворжуулах	Дуудлага худалдаанд ногдуулсан журам (Хөрөнгийн менежментийн дуудлага худалдааны хязгаар, зээлийн хязгаарыг нэмэгдүүлэх)
	Ацапитал (асаритал) дуудлага худалдаанд 10.7 их наяд вонын үнэт цаасны зах зээлийн капиталжуулалтын сан байгуулах
	Хөрөнгийн зах зээл дэх эрэлтийг нэмэгдүүлэх татварын дэмжлэг

Хүснэгтийн жагсаалт

Судалгааны тойм

БНСУ:

Хүснэгт1. ДНБ-ний үзүүлэлт

Хүснэгт 2. ЖДҮ-ийн ажиллагсдын тоо, ААН, ажиллах хүч

Казахстан:

Хүснэгт 1. ЖДҮ-ийн тоо 2015-2019 он /тоо хэмжээ/

Хүснэгт 2. ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015-2019 он /хувиар/

Хүснэгт 3. Жижиг болон дунд үйлдвэрлэлд ажиллагсдын тоо, жилийн дундаж

орлого

Хүснэгт4. Салбарын статистик мэдээнүүд

Зургийн жагсаалт

БНСУ

Зураг 1. БНСУ-ын ЖДҮ-ийн санхүүжилт

Зураг 2. БНСУ-ын ЖДҮ-ийн мэдээлэл

Казахстан

Зураг 1. ЖДҮ-ийн тоо улсын хэмжээнд 2020 оны 1-12 сарын байдлаар

Зураг 2. ЖДҮ-ийн тоо бүс нутгаар 2020 оны байдлаар

Зураг 3. ЖДҮ-ийн тоо 2015-2019 он /бүртгүүлсэн болон бүртгүүлснээс үйл ажиллагаа явуулж буй/

Зураг 4. ЖДҮ-ийн ДНБ-д эзлэх хувь 2015-2019 он

Зураг 5. ЖДҮ-д ажиллагсдын тоо 2015-2019 он

Зураг 6. ЖДҮ-ийн бүтээгдэхүүний хэмжээ, ЖДҮ болон түүнд ажиллагсдын тоо 2015-2019 он

Зураг 7. ЖДҮ-ийн нэмэгдсэн өртөг 2015-2019 он

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Казахстан

- <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en>
- <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>
- <https://stat.gov.kz/search/item/WC16200011247>
- <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/20ee7990-en/index.html?itemId=/content/component/20ee7990-en#tablegrp-d1e138756>
- <https://strategy2050.kz/ru/news/kak-malyi-i-sredniy-biznes-vliyaet-na-konkurentosposobnost-kazakhstana/>
- <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-SME.pdf>
- https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/ru_ru/news/2020/05/government-support-measures-for-moscow-during-covid-19.pdf

БНСУ

- <https://ecck.or.kr/wp-content/uploads/2020/03/Tackling-COVID-19-Health-Quarantine-and-Economic-Measures-of-South-Korea.pdf>
- <https://www.mss.go.kr/site/eng/01/20101000000002019110619.jsp>
- <https://smefund.gov.mn/news/9/single/436>
- <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/668331/adbi-wp1206.pdf>
- <https://www.nordeatrade.com/fin/explore-new-market/south-korea/economical-context>
- [Korea_COVID19 country profile 230321.pdf \(unescap.org\)](#)
- [South Korea's parliament approves fourth extra budget of 7.8 trillion won | Reuters](#)
- https://asianbondsonline.adb.org/korea/market_summary/kr_market_summary_202009.pdf
- <https://www.mss.go.kr/site/eng/01/20104000000002019110651.jsp>

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН